

Aan de minister van Justitie en Veiligheid
De heer Ferdinand Grapperhaus
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Datum

Utrecht, 7 november 2019

contactpersoon

Ernst Radius
beleidsmedewerker Jeugd

ons kenmerk

UIT.19.02833

contactgegevens

radius@sociaalwerk.nl
06 – 2207 3506

Onderwerp

Reactie op Kamerbrief 'Contouren breed offensief tegen georganiseerde ondermijnende criminaliteit' (2728693 18-10-2019) en Kamerbrief over contouren georganiseerde ondermijnende criminaliteit (dd 04-11-2019).

Geachte heer Grapperhaus,

Wij delen uw zorgen over ondermijnende criminaliteit in Nederland en ook wij voelen de urgentie bij te dragen aan het aanpakken hiervan. Of zoals u in uw Kamerbrief stelt:

"Samen met mijn betrokken ambtscollega's van BZK, OCenW, VWS en SZW, werken we aan een preventieve aanpak, die ook gebiedsgericht is. Om te verhinderen dat kwetsbare personen worden verleid af te glijden naar criminaliteit, werken we aan het vergroten van het toekomstperspectief voor de bewoners. Dit doen we door in te zetten op het verstevigen van de sociale structuren, kansen op een zinvol bestaan en bijdragen aan de samenleving, en het weerbaarder maken van professionals in het sociale, onderwijs- en veiligheidsdomein. Daarmee verminderen we de voedingsbodem voor georganiseerde ondermijnende criminaliteit."

Vanuit onze expertise over sociaal werk en jongerenwerk willen wij graag uw analyse nader beschouwen, met de focus op het risicovol opgroeien van jeugd en jongeren in wijken en buurten. Ook wij onderkennen dat criminele netwerken vooral geworteld zijn in achterstandswijken, verspreid over het hele land, met een nadruk op de grotere gemeenten. Wij zien ook dat met name risicovolle jongeren sneller verleid worden en in het criminele circuit belanden. Armoede, achterstand, problemen thuis en op school, en de handel in en het gebruik van drugs spelen hierin een grote rol.

Wij willen graag concrete handvatten bieden die helpen om een tegenwicht te vormen tegen de ondermijning door georganiseerde criminaliteit. Criminelen maken immers handig gebruik van kwetsbaarheden in buurten en bij bewoners; kwetsbaarheden die het gevolg zijn van dieperliggende

oorzaken en maatschappelijke vraagstukken. Sociaal werk, jeugd- en jongerenwerk kunnen in de aanpak van die maatschappelijke vraagstukken absoluut een rol spelen. Ondermijnende activiteiten kunnen alleen gestopt worden als we breed samen optrekken: enerzijds keihard door de zichtbare aanpak van criminaliteit en door vroegtijdig begrenzend optreden door Halt en leerplicht, en anderzijds door er preventief in de basis van buurten te zijn en jeugd en ouders concreet te ondersteunen bij opgroeien en opvoeden. Een mooi voorbeeld is het Rotterdamse NPRZ: een preventieve aanpak rond opgroeien, die is gericht op onderwijs, werken, wonen en veiligheid.

Anders gezegd: de ervaring leert dat goed jeugd- en jongerenwerk deze jongeren en hun gezinnen kansrijke alternatieven kan bieden. Stevig opgeleide professionals kunnen gezinnen tijdig helpen met problemen. Ze kunnen kinderen en jongeren coachen en hun werkelijke talenten laten ontdekken, hen daarmee perspectief bieden en hen behoeden voor afglijden in de criminaliteit. Dat vereist structurele investering in ondersteuning in wijken, zoals ook de VNG en Regioburgemeesters aangeven (bron: Reactie Plannen Breed Offensief Ondermijnende Criminaliteit, VNG en Regioburgemeesters, 28-10-2019).

Rijk moet systeemverantwoordelijkheid nemen en acties starten.

Jongerenwerkers hebben dus een unieke positie als rolmodel, vertrouwenspersoon, coach, opbouwwerker-jeugd en 'vervangende ouder' in de buurt. Ze zijn echter met veel te weinig en hun preventieve inzet en effect kunnen 'beter benut' worden. Dat was immers ook de insteek van de transformatie jeugd.

Daarom vragen wij het Rijk zijn systeemverantwoordelijkheid te nemen en acties te starten om het systeem van 'checks en balances' rond vroegsignalering en jeugdhulp-in-de-buurt beter te laten functioneren; door onder meer het aantal jeugd- en jongerenwerkers sterk te vermeerderen (Bron: Nieuwsuur, 01-11-2019 en Kamervragen Van Nispen cs.); door een stimuleringsprogramma en ontwikkelagenda op te zetten die bevorderen dat op gemeentelijk niveau meer wordt ingezet op preventief jeugd- en jongerenwerk, in samenwerking met gemeenten, buurtteams, onderwijs en politie.

Ook moet er meer worden ingezet op vroegtijdige interventies bij grensoverschrijdend gedrag (ook bij 12-min'ers) en op de aanpak van schoolverzuim in een bredere, wijkgerichte context. Het programma zal zich dan vooral richten op de kwaliteit van het jongerenwerk, de samenwerking en de effectiviteit van jongerenwerk, én op het stimuleren van een breder en optimaler gebruik van de interventiemogelijkheden van Halt en leerplichtambtenaren. Halt pakt het normerende stuk op, ook richting ouders; jongerenwerk doet meer aan talentontwikkeling, toeleiding naar werk, coaching en laagdrempelige contactmomenten.

Analyse in cijfers

- Ondanks de economische groei van de afgelopen jaren groeit zo'n 8,1% van alle kinderen op in *armoede* (SER 2019), vooral kinderen uit gezinnen met een migrantenachtergrond en/of eenoudergezinnen.
- Het *voortijdig schoolverlaten* stijgt weer: van 1,75% (2016) van alle schoolgaande jongeren naar 1,89% (2018). 78,5% van alle voortijdige schoolverlaters is afkomstig van het mbo-onderwijs. Nog verontrustender is dat ook het aantal langdurig thuiszitters nog verder is gestegen: van 4.214 jongeren in 2016 naar 4.479 in 2018 (NJI, 2019).

- In tegenstelling tot bovenstaande stijgende tendensen ziet *Halt* het aantal jongeren juist dalen: van 17.014 in 2016 naar 14.421 in 2018. Die daling wordt veroorzaakt doordat minder jongeren naar *Halt* zijn gestuurd voor een overtreding, schoolverzuim of een klein vergrijp. Het aantal overtredingen laat in deze periode zelfs een daling zien van 6.412 naar 4.956. De politie wijt dat aan een tekort aan handhavingscapaciteit voor de kleine norm. Hiertegenover staat wel dat er bij *Halt* een toename is van zwaardere zaken. Deze zaken zijn vaak complexer en vereisen meer samenwerking met jeugdpartners.
- Het rapport *De Achterkant* van Amsterdam (bron: Gemeente Amsterdam, Pieter Tops, Jan Tromp, 2019) laat zien dat *LVB-jongeren* meer risico lopen om in de criminaliteit te belanden. Jongerenwerk werkt veel met jongeren met een LVB-achtergrond. Ruim een derde van de gedetineerden heeft een Licht Verstandelijke Beperking (bron: EO Nieuwlicht, LVB'ers in detentie).

Sociale kloof

Het SCP ziet een sterke scheidslijn ontstaan tussen jongeren met meer en minder kansen. Voor wie beschikt over de juiste relaties en het juiste sociale kapitaal ligt de wereld open; wie die niet heeft ziet zijn achterstand alleen maar groeien (bron: Hoge Verwachtingen. Kansen en Belemmeringen, SCP, 2019).

Korpschef Akerboom constateert (bron: de Volkskrant van 3 oktober 2019) dat de aandacht voor jeugdgroepen in de wijken sterk is teruggelopen of zelfs helemaal is wegbezuinigd. De politie heeft in de afgelopen jaren geen kans meer gekregen om relaties op te bouwen in de wijken, als gevolg van jobbeleid en bezuinigingen.

Start met hulp voordat jeugdzorg nodig wordt: transformatie

10% van alle jongeren ontvangen samen voor zo'n 3 miljard euro aan jeugdzorg. Daar zijn ruim 44.000 jeugdzorgprofessionals bij betrokken. Het aantal jongeren dat jeugdzorg krijgt stijgt al sinds 2015. De kosten van jeugdzorg zijn dus ook gestegen, terwijl het juist de bedoeling was dat de decentralisatie zou leiden tot minder gebruik en lagere kosten.

De oorzaak daarvan: de transitie heeft nog steeds niet geleid tot de beoogde transformatie. Het is nog nauwelijks gelukt jeugdzorg te voorkomen door veel eerder dagelijkse hulp te bieden aan gezinnen en jongeren in hun buurt, zo blijkt ook uit de evaluatie van de jeugdwet (bron: Zorg voor de jeugd, VWS 2018). Zo blijft jeugdzorg dweilen met de kraan open (bron: Dagblad Trouw, Eric van der Burg en Naima Azough, 02-02-2019).

Ouders die onder druk staan kunnen hun kinderen en jongeren niet voldoende begeleiden en begrenzen; en al helemaal niet als de buurt dezelfde kenmerken vertoont.

Jongerenwerk werkt

Goed jongerenwerk kan de Nederlandse schatkist veel geld besparen, dat blijkt uit onderzoek van Participe Advies in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. In 'De Maatschappelijke Business Case (mBC) Jongerenwerk voor gemeenten' is inzichtelijk gemaakt hoe de inzet van jongerenwerk zorgt voor dalende zorgkosten. Het besparingspotentieel is € 45 miljoen (bron: Participe 2018).

Onderzoek van onder meer lectoraat Youth Spot van de Hogeschool van Amsterdam toont aan dat methodisch werkend jongerenwerk werkt, omdat jongeren via jongerenwerk meer participeren en hun eigen verantwoordelijkheden en eigen mogelijkheden worden versterkt. Jongerenwerkers verwijzen jongeren waar nodig door naar gespecialiseerde zorg en dragen eraan bij dat jongeren met zware problemen stabiel blijven. En juist door een gecombineerde inzet van groepswork, individuele begeleiding, informatie en advies en ambulante jongerenwerk worden deze resultaten bereikt (bron: 'Preventieve kracht van het jongerenwerk, HvA, lectoraat Youth Spot- jongerenwerk, 2019).

Uit onderzoek van het *Verwey-Jonker Instituut* (bron: Naast de jongere, de staat van het jongerenwerk 2018, 2019) blijkt dat het preventief werkende jongerenwerk sinds 2009 sterk is geprofessionaliseerd. De focus is verlegd: van recreatie en ontspanning naar begeleiding van jongeren bij het volwassen worden. Sinds 2009 bereiken jongerenwerkers ook méér jongeren, en ze doen dat op méér verschillende manieren, waaronder sociale media.

Ook het opleidingsniveau van de jongerenwerker verschuift: van mbo-niveau naar hbo-niveau. En in 2009 had nog 52% van de jongerenwerkorganisaties géén jongerenwerkers in dienst met een migrantenachtergrond. In 2018 is dat nog maar 7%.

De documentaire 'Ruwe Diamanten' van filmmaker David Stam uit 2019 (met medewerking van VenJ) laat zien welke impact positieve rolmodellen als jongerenwerkers, buurtsportcoaches en sporttrainers in een buurt kunnen hebben voor deze straatjochies en meiden.

Het jongerenwerk is een *onderdeel van het sociaal werk* in Nederland. Het is een essentieel onderdeel van een sterke sociale basis jeugd; van opgroeien in je eigen buurt. Dat betekent dat niet alleen jongeren zélf profiteren van jongerenwerk, maar ook hun ouders en broertjes en zusjes. Dankzij hun signalerende functie kunnen jeugd- en jongerenwerkers bijvoorbeeld ouders met schulden in contact brengen met hun collega's bijvoorbeeld in de schuldhulpverlening of het sociaalraadswerk. Ze kunnen ouders die ook nog jongere kinderen hebben wijzen op het bestaan van peuterspeelzalen. Ook deze peuters kunnen dan in een vroeg stadium de onmisbare begeleiding krijgen, zodat ze met voldoende bagage aan de basisschool kunnen beginnen. Jongerenwerkers bieden alternatieven en verleiden jongeren door de inzet van sport, cultuur en andere activiteiten om hun talent te ontdekken en te ontwikkelen.

Versterk de sociale basis voor jeugd. Een veelvoud van het huidige aantal jeugd- en jongerenwerkers is nodig

Wij zien een forse discrepantie tussen de transformatieopdracht met zijn nadruk op preventie en jeugd- en jongerenwerk en het daadwerkelijke aantal beschikbare professionals. De 'checks en balances' rond sterke basisjeugdvoorzieningen in achterstandswijken zijn niet goed geregeld.

Het aantal jongerenwerkers is de afgelopen tien jaar niet toegenomen, ondanks de voortgaande professionalisering van het jongerenwerk en de merkbare meerwaarde van dat werk voor preventief jeugdbeleid. In totaal werken er in Nederland momenteel 1800 à 2000 jongerenwerkers; in absolute getallen zijn dat er meer in de grotere steden dan in kleinere steden en dorpen. Dat betekent dat jongerenwerkers nu zelfs minder uren werken in de wijken dan in 2009, omdat ze meer uren in scholen werken. Het huidige aantal van 2000 is volstrekt onvoldoende. Het liefst willen we een vertienvoudiging, maar nodig is minstens een vervijfvoudiging. Dat zitten we dus op tienduizend

jongerenwerkers. Ter vergelijking: in Nederland werken zo'n 44.000 professionals in de jeugdzorg en zijn er zo'n 55.000 politieagenten.

Rijksverantwoordelijkheid en stimuleringsprogramma

Op grond van het bovenstaande pleiten we ervoor dat er veel meer, en eerder, aandacht komt voor de jongeren die dreigen uit te vallen, met alle mogelijke gevolgen van dien.

Nodig is een landelijk stimuleringsprogramma zodat op gemeentelijk niveau meer kan worden ingezet op preventief jeugd- en jongerenwerk en op een hoger gebruik van vroegtijdige, effectieve gedragsinterventies. Dat programma moet zich vooral richten op de kracht en kwaliteit van jongerenwerk en de samenwerking en de effectiviteit van jongerenwerk in de buurt, het gezin, in onderwijs en rond veiligheid.

Ook een betere verbinding tussen het preventieve jongerenwerk en de repressieve justitieorganisaties in de jeugdstrafrechtketen draagt bij aan het verbinden van verschillende perspectieven en een gerichtere aanpak. Met deze resultaten kunnen gemeenten overtuigd worden van de meerwaarde van jongerenwerk en dit ook gericht inzetten.

Wij verzoeken voor het stimuleringsprogramma middelen te reserveren: uit de 110 miljoen incidentele middelen die u beschikbaar stelt in uw meest recente Kamerbrief Breed Offensief tegen Ondernemende Criminaliteit (04-11-2019, Justitie en Veiligheid) en uit de begrotingen van het ministerie van Justitie en Veiligheid, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor 2020 en in overleg te gaan met onderstaande organisaties.

Wij gaan graag met u in gesprek!

Mede namens de volgende partijen,

Met vriendelijke groet, *Eric van der Burg, voorzitter Sociaal Werk Nederland*

Janet ten Hoope, directeur bestuurder HALT

Carrie Roozmond, directeur bestuurder Ingrado

Ton Heerts, voorzitter MBO Raad

Maurice Limmen, voorzitter Vereniging Hogescholen

Jan Laurier, voorzitter BPSW, beroepsvereniging van professionals in sociaal werk

Niko de Groot, coördinator BVjong, Beroepsvereniging kinder- en jongerenwerk

Naima Azough, oud-rapporteur radicalisering en jongerengezant

MKB-Nederland verstuurt deze brief ook zelf met een eigen oplegger.

De volgende gemeenten ondersteunen:

Wij ondersteunen het initiatief om te komen tot een versterking van het jongerenwerk in Nederland om zo vooral kwetsbare jongeren perspectief te bieden en te voorkomen dat zij uitvallen, in criminaliteit belanden, radicaliseren en/of in zwaardere zorg belanden. Wij onderkennen het belang van sterk jongerenwerk, dat nauw samenwerkt met partners als politie, onderwijs, Halt en jeugdhulp.

Ufuk Kâhya (GL), wethouder jeugd 's-Hertogenbosch
Mariëlle Hendrickx (D66), wethouder jeugd Tilburg
Gijs van Heeswijk (JU), wethouder jeugd, Uden

Deze brief wordt ook verstuurd aan:

1. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
De heer Hugo de Jonge
Postbus 20350
2500 EJ Den Haag
2. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (MBO)
Mevrouw Ingrid van Engelshoven
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
3. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (PO en VO)
De heer Arie Slob
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
4. Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Mevrouw Tamara van Ark
Postbus 90801
2509 LV Den Haag